

ВОРОБЧАК АНДРІЙ РОМАНОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
директор Чернівецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук*

РОЗГЛЯД І ВИРІШЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ КЛОПОТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

За загальним правилом, встановленим ст. 243 КПК України, за наявності підстав для проведення експертизи експерт залучається за дорученням сторони кримінального провадження. Водночас, нормами зазначеної статті закріплюється виняток з наведеного правила: експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених ст. 244 цього Кодексу [1].

Під час досудового розслідування, відповідно до ч. 3 ст. 244 КПК України, клопотання розглядається не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду [1].

Норми кримінального процесуального закону не конкретизують коло учасників судового засідання з розгляду клопотання про доручення проведення експертизи, за винятком особи, яка звернулася з таким клопотанням. Так, згідно з ч. 3 ст. 244 КПК України, особа, яка подала клопотання, повідомляється про місце та час його розгляду, проте її неприбуття не перешкоджає розгляду клопотання, крім випадків, коли участь такої особи визнана слідчим суддею обов'язковою [1]. Поділяючи доктринальний підхід стосовно доцільності обов'язкової участі особи, яка звернулася з клопотанням, у його розгляді слідчим суддею [2, с. 26], потрібно вказати, що її практична реалізація забезпечить обґрунтування особою, яка подала клопотання, доцільності проведення експертизи. Окрім того, потреба у внесенні відповідних змін пояснюється тим, що норми кримінального процесуального закону, присвячені врегулюванню порядку розгляду клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій на підставі ухвали слідчого судді, передбачають обов'язкову участь особи, яка звернулася з клопотанням (наприклад, ч. 4 ст. 234 КПК України). У зв'язку з цим вбачається за доцільне викласти друге речення частини третьої статті 244 КПК України у такій редакції: «Клопотання про проведення експертизи розглядається за участю особи, яка подала клопотання».

Як впливає зі змісту ч. 5 ст. 244 КПК України, до участі у судовому засіданні щодо розгляду клопотання про доручення проведення експертизи можуть залучатися учасники кримінального провадження. Оскільки їх коло нормами кримінального процесуального закону не визначається, слідчий суддя на власний розсуд визначає учасників, які підля-

гають виклику, з урахуванням обставин конкретного кримінального провадження, виду експертизи, про доручення проведення якої подано клопотання, тощо.

Залежно від дотримання формальних вимог до змісту клопотання про проведення експертизи, слідчий суддя вправі повернути його особі, яка звернулася з ним. Так, згідно з ч. 4 ст. 244 КПК України, у разі встановлення слідчим суддею, що клопотання подано без додержання вимог частини другої цієї статті, слідчий суддя повертає таке клопотання особі, яка його подала, про що постановляє ухвалу [1]. При цьому, як свідчать результати дослідження судової практики, підставою для повернення слідчим суддею клопотання про проведення експертизи може бути як недотримання вимог щодо його змісту, так і ненадання особою, яка звернулася з клопотанням, копій матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання [3].

Як передбачає ч. 5 ст. 244 КПК України, під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення клопотання [1]. Керуючись цією нормою, слідчий суддя вправі здійснити судовий виклик будь-якого свідка та витребувати для подальшого дослідження будь-які матеріали кримінального провадження, що мають значення для вирішення клопотання про доручення проведення експертизи. Результати дослідження судової практики свідчать, що слідчі судді, як правило, витребують матеріали кримінального провадження, що, на думку І. В. Гловюк, не є порушенням вимог КПК України, адже слідчий суддя може дослідити будь-які матеріали, які мають значення для вирішення клопотання, зокрема і усі зібрані на той час матеріали кримінального провадження [2, с. 25].

Тягар доказування необхідності проведення експертизи нормами кримінального процесуального закону покладається на особу, яка звернулася до слідчого судді з відповідним клопотанням. Так, ч. 6 ст. 244 КПК України закріплює, що слідчий суддя за результатами розгляду клопотання має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам, якщо особа, яка звернулася з клопотанням, доведе наявність підстав, визначених частиною першою цієї статті [1].

За умови доведення особою, яка звернулася з клопотанням, визначених ч. 6 ст. 244 КПК України обставин, слідчий суддя задовольняє клопотання. І, навпаки, у разі недоведення вказаних обставин, слідчий суддя відмовляє у задоволенні поданого клопотання. При цьому, як свідчать результати дослідження судової практики, підставою для відмови у задоволенні клопотання про доручення проведення експертизи є не лише недоведення обставин, зазначених у ч. 6 ст. 244 КПК України [4], але й попереднє проведення у кримінальному провадженні експертизи, спрямованої на вирішення тих самих запитань [5].

Зміст ухвали слідчого судді про доручення проведення експертизи нормами кримінального процесуального закону не визначається.

Як впливає зі змісту ч. ч. 6 і 7 ст. 244 КПК України, у такій ухвалі підлягають зазначенню експерт (експертна установа), якому (якій) слідчим суддею доручається проведення експертизи, і перелік запитань, які ставляться перед ним (нею). Тобто особа, яка подає клопотання, вправі вказати у ньому прізвище, ім'я та по батькові експерта, якого необхідно залучити, або повне найменування експертної установи, якій необхідно доручити проведення експертизи. Водночас, прийняття рішення з цього питання законодавцем обґрунтовано покладається на слідчого суддю, оскільки саме він постановлює ухвалу, на підставі якої проводиться експертиза.

Коло запитань, які необхідно поставити перед експертом, наводяться особою у клопотанні, з яким вона звертається до слідчого судді, що є необхідною вимогою до його змісту, закріпленою п. 5 ч. 2 ст. 244 КПК України. Водночас, норми кримінального процесуального закону надають слідчому судді право корегувати наведений у такому клопотанні перелік запитань залежно від їх зв'язку з кримінальним провадженням та значимістю для нього. Так, відповідно до ч. 7 ст. 244 КПК України, до ухвали слідчого судді про доручення проведення експертизи включаються запитання, поставлені перед експертом особою, яка звернулася з відповідним клопотанням. Слідчий суддя має право не включити до ухвали запитання, поставлені особою, яка звернулася з відповідним клопотанням, якщо відповіді на них не стосуються кримінального провадження або не мають значення для судового розгляду, обґрунтувавши таке рішення в ухвалі [1].

Як свідчать результати дослідження практики, використання слідчими суддями і судами наведеного повноваження дозволяє уникнути постановки перед експертами запитань, відповіді на які є неналежним доказом (внаслідок відсутності їх відношення до кримінального провадження, відсутності їх значення для встановлення обставин кримінального провадження, які підлягають доказуванню) або недопустимим доказом (внаслідок постановки перед експертом запитань для з'ясування питань права) [6].

Схожі повноваження законодавець нормою ч. 3 ст. 332 КПК України надає суду під час судового розгляду [1], проте, на відміну від слідчого судді, суд наділений повноваженнями включити до ухвали про доручення проведення експертизи запитання, сформульовані ним за власною ініціативою. Оскільки ч. 7 ст. 244 КПК України такого повноваження слідчого судді не передбачає, вбачається за доцільне речення перше частини сьомої статті 244 КПК України після слів «особою, яка звернулася з відповідним клопотанням» доповнити словами «слідчим суддею».

Поряд із цим, слідчі судді та суди не лише не включають до ухвали про доручення проведення експертизи запитання, поставлені особою, яка звернулася з відповідним клопотанням, але й наводять у такій ухвалі запитання, які необхідні для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, проте залишилися поза увагою цієї особи.

Викладене свідчить про доцільність уточнення порядку вирішення питання про проведення експертизи під час досудового розслідування шляхом доповнення статті 244 КПК України частиною 6-1 у такій редакції: «6-1. У разі задоволення клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу про доручення проведення експертизи, в якій зазначає: 1) вид експертизи і підстави її проведення; 2) прізвище, ім'я та по батькові експерта, якого необхідно залучити, або повне найменування експертної установи, якій необхідно доручити проведення експертизи; 3) перелік запитань, які ставляться експерту; 4) перелік матеріалів кримінального провадження, які надаються експерту; 5) дозвіл на повне або часткове знищення об'єкта експертизи чи зміну його властивостей, якщо у результаті дослідження неможливо забезпечити збереження об'єкта експертизи; 6) попередження експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Гловюк І. В. Розгляд слідчим суддею клопотання про залучення експерта. *Eurasian Academic Research Journal*. 2016. № 2. С. 23–28.
3. Ухвала Березівського районного суду Одеської області від 19.05.2017 р. у справі № 494/412/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66572883>
4. Ухвала Коростишівського районного суду Житомирської області від 17.12.2018 р. у справі № 280/1227/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78584610>
5. Ухвала Катеринопільського районного суду Черкаської області від 28.11.2016 р. у справі № 698/241/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63262777>
6. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 12.04.2017 р. у справі № 490/12513/14-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67902785>

Ключові слова: слідчий суддя, експерт, призначення експертизи, проведення експертизи, клопотання про проведення експертизи.

Key words: investigative judge, expert, appointment of examination, examination, petition for examination.